

Op de fiets door Kopenhagen

Column

Silvie Warmerdam is getrouwd en heeft drie zonen. Daniël is veertien jaar en zit op het voortgezet speciaal onderwijs.

Het gezin heeft zes jaar in Amerika gewoond, zowel aan de oostkust als in Texas. Silvie schrijft in haar columns over het leven met Daniël in al zijn facetten.

'Levend verlies is het verdriet om wat niet is'

Op een zomerse dag varen we de noordelijke haven van Kopenhagen binnen. We zijn al een week onderweg op de Deense wateren en besluiten om twee dagen in de hoofdstad te blijven – het is te warm om de stad even snel te bezoeken. Gelukkig is er een pier waar de jongens kunnen zwemmen. Het is druk, de hele stad zoekt verkoeling. En omdat we nu eenmaal in Denemarken zijn, het land van prenataal onderzoek en abortussen, ben ik me er scherp bewust van hoe er op Daniël wordt gereageerd.

Laat in de middag nemen we een taxi naar de stad. We kijken rond en eten sushi omdat Daniël daar zo'n zin in heeft. We realiseren ons dat, als we de volgende dag echt toerist willen spelen, we fietsen zullen moeten huren. Kopenhagen is een echte fietsstad. Dus besteed ik de rest van de avond aan een zoektocht naar een fietsevenhuurder die ook tandems verhuurt. Daniël kan niet op twee wielen fietsen en driewielers verhuren ze eigenlijk alleen maar op de Veluwe. Dus zijn we altijd op zoek naar een tandem.

De te lange zoektocht online, de te vage verhuurder ergens achteraf die dan wel een tandem heeft – tegen een te hoge huur –, de enorme drukte in de stad waardoor het te moeilijk navigeren is met de dubbele fiets én misschien ook mijn te scherpe bewustzijn van Denemarken als het land waar Daniël niet meer geboren zou worden; dit alles bij elkaar maakt dat we er opeens niet meer tegen kunnen.

'Waarom kun je nou niet gewoon op twee wielen fietsen?', valt Harro tegen Daniël uit. 'Waarom kun je nou niet gewoon snel opstappen?', schreeuw ik tegen hem als ik bijna tegen de tandem aan rij als het stoplicht eindelijk op groen springt. 'Waarom trap je niet een beetje harder?', grommen we allebei als we heuvelop moeten en Daniël zucht en steunt.

Natuurlijk, het zijn volkomen misplaatste reacties. We schamen ons dood als we even later met uitzicht op de Kleine Zeemeermin een ijsje eten. En proberen het weer goed te maken met Daan. Maar tegelijkertijd zijn het ook logische reacties, ook wij zijn maar mensen. Er is zelfs een naam voor onze gevoelens op dat moment: levend verlies.

Levend verlies is het verdriet om wat niet is. Dus geen verdriet om het kind dat je hebt, maar verdriet om kind dat er niet is. Ons verdriet dat Daniël niet altijd gewoon mee kan met zijn broers, dat zich uit op het moment dat we niet lekker makkelijk de stad rond kunnen fietsen. Manu Keirse is een Vlaamse klinisch psycholoog en de bedenker van het begrip 'levend verlies'. Ik interviewde hem vorig jaar. Hij zei: 'Het allerbelangrijkste bij levend verlies is het besef dat je de beperkingen van je kind niet kunt accepteren, je zult ermee moeten leren omgaan. Begrijp me goed, natuurlijk zul je je kind wel accepteren. Dat is een wezenlijk verschil.'

In zijn ervaring verloopt levend verlies achronologisch: de intensiteit van het verdriet neemt niet af in de jaren, zoals wel gebeurt bij gewone rouw, maar neemt vaak juist toe. De beperking gaat steeds zwaarder drukken: 'Je hebt recht op het verdriet; irritatie en boosheid zijn normaal. Het is logisch dat het leven af en toe zwaar is, je verricht rouwarbeit. Bij elke verandering in het bestaan van je kind begint die rouw opnieuw. En dat in een omgeving die dat vaak niet begrijpt.'

En niet alleen een omgeving die dat niet begrijpt, we begrijpen het zelf niet eens altijd. Want het gaat toch goed? We hebben z'n Down toch geaccepteerd? Nee dus. We konden met zijn beperkingen omgaan toen Daniël een kind was. Maar nu hij een puber is en leeftijdsgenoten zich steeds meer losmaken en een eigen leven krijgen – en zelfs z'n jongere broer zelfstandig door een stad als Kopenhagen kan fietsen – zullen we opnieuw een manier moeten vinden om dat verdriet om wat niet is, een plek te geven. ■